

UMCS

National Office
Erasmus+UA
www.naepi.org.ua

*Міністерство освіти і науки України
Національний Еразмус+ офіс в Україні
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (UMCS, Польща)
Державний науково-дослідний інститут МВС України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова
Бердянський державний педагогічний університет
Міжрегіональна академія управління персоналом*

СПІЛЬНА БЕЗПЕКОВА І ОБОРОННА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару з міжнародною участю

в межах проєкту Еразмус+ Модулі Жана Моне
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE
«Європейська політична інтеграція:
історична ретроспектива та сучасність»

7 грудня 2022 року

Глухів

ISBN 4731 2191 1940 5870
УДК 378:327

Спільна безпекова і оборонна політика Європейського Союзу: розробка та реалізація. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару з міжнародною участю. В межах проєкту Еразмус+ Модулі Жана Моне 621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність. Глухів, 7 грудня 2022 р. / Упорядник: О. Чумаченко. Глухів, 2022. 68 с.

У збірнику опубліковані тези виступів учасників семінару, присвячені актуальним питанням заснування, розвитку та реалізації Спільної безпекової та оборонної політики Європейського Союзу, приділяється увага реагуванню ЄС на безпекові виклики сьогодення, особливо з огляду на військову агресію російської федерації проти України. Для різних категорій читачів.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст, оприлюднені факти та поданий цифровий і статистичний матеріал відповідальність несуть автори.

*Ministry of Education and Science of Ukraine
National Erasmus+ Office in Ukraine
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
Maria Curie-Skłodowska University (UMCS, Lublin, Poland)
State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University
Odesa Mechnikov National University
Berdyansk State Pedagogical University
Interregional Academy of Personnel Management*

THE EUROPEAN UNION'S COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY: DEVELOPING AND REALIZATION

Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical seminar

in the framework of the Erasmus+ Jean Monnet Modules
621046-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE
European Political Integration:
Historical Retrospective and Nowadays

December 7, 2022

Hlukhiv

ISBN 4731 2191 1940 5870

UDK 378:327

The European Union's Common Security and Defence Policy: developing and realization. Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical seminar. Within the Erasmus+ Jean Monnet Modules 621046-EPP-1-2020-1-EN-EPPJMO-MODULE European political integration: historical retrospective and modernity. Hlukhiv, December 7, 2022 / Arranged by: O. Chumachenko. Hlukhiv, 2022. 68 p.

The collection contains the published abstracts of the speeches of the seminar participants, devoted to the topical issues of the European Union's Common Security and Defence Policy establishment, development and implementation. Attention is paid to the EU's response to today's security challenges, especially in view of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. For different categories of readers.

Materials are submitted in the author's edition. The authors are responsible for the content, published facts and submitted digital and statistical material.

ЗМІСТ

Бурда Ірина, Чумаченко Олена

Концепція «побудови миру» Бутроса Бутроса-Галі. Аналіз та визначення нових ідей у розв'язанні питань безпеки..... 7

Вілкова Дар'я

Випробування на стійкість та холістичний підхід: як ЄС трансформує політику безпеки..... 12

Гринь Діана, Слінченко Лариса

Вивчення Спільної безпекової та оборонної політики ЄС на уроках історії в 11 класі..... 16

Гриценко Андрій

Інформатизація процесу викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі з метою формування вміння використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію СБОП..... 21

Гриценко Віталій

Формування у здобувачів вищої освіти професійної компетентності в умовах європейської політичної інтеграції та реалізації СБОП на сучасному етапі..... 28

Зенченко Антон

Формування правосвідомості щодо захисту персональних даних 35

Зінченко Володимир

Роль євроінтеграційних студій у формуванні політичного менталітету здобувачів вищої освіти..... 40

Орлов Віталій, Скоробогатько Микола

Сучасна політика ЄС у сфері безпеки зовнішніх кордонів..... 44

Подойніцин Валерій, Подойніцин Михайло, Клименко Алла

Деякі питання міжнародного гуманітарного права і багатонаціональних сил ЄС..... 49

<i>Пюрко Владислав, Христова Тетяна, Пюрко Ольга</i> Європейська інтеграція у сфері професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.....	54
<i>Сичікова Яна, Цибуляк Наталя, Лопатіна Ганна</i> Підготовка фахівців високотехнологічних галузей у нових реаліях: світовий та вітчизняний досвід.....	60
<i>Чумаченко Олена</i> EU'S Security and Defence Policy after the russian invasion of Ukraine.....	65

Ірина Бурда,
здобувачка вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
Олена Чумаченко,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
історії, правознавства та методики навчання,
директор Навчально-наукового інституту
філології та історії Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка

КОНЦЕПЦІЯ «ПОБУДОВИ МИРУ» БУТРОСА БУТРОСА-ГАЛІ. АНАЛІЗ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НОВИХ ІДЕЙ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ

У статті аналізується концепція «Побудови миру», проголошена у 1992 році Генеральним секретарем ООН Бутросом Бутросом-Галі. Висвітлюються головні позиції сформованої концепції, її принципи та реалізація.

Ключові слова: «Побудова миру», Бутрос Бутрос-Галі, ООН, Генеральний секретар, безпека, мир, миротворчість.

Бутрос Бутрос-Галі став Генеральним секретарем ООН у часи кризи міжнародних відносин. У часи, коли десятки конфліктів точились як всередині держав, так і між ними. Концепція «побудови миру» була направлена на досягнення згоди між усіма втягнутими у конфлікти силами. Політик проголошував: «Побудова миру - це те, що стосується всіх країн. Війна і демократія, війна та розвиток несумісні. Іншими

словами, мир залишається попередньою умовою для досягнення демократії та поширення культури та знань у її всеосяжному значенні» [3].

Доклад Генерального секретаря називався «Повістка дня для світу: превентивна дипломатія, побудова та підтримка миру». Генеральний секретар відзначив, що проблему умиротворення конфліктів слід розглядати в контексті ситуації на світовій арені, а ця ситуація постійно змінюється. Відносини між Північчю та Півднем загострилися, зближення Заходу та Сходу відкрило нові можливості для успішної нейтралізації загроз загальної безпеки. Це перехідний період у масштабах усієї планети. Відзначається суперечливими тенденціями. Регіональні об'єднання держав шукали шляхи поглиблення співпраці та зниження напруження міждержавної та міжнаціональної ворожнечі. Однак у той же час з'являлися нові політичні та соціальні сили, що пропагують націоналізм і прагнуть незалежності, а етнічна, релігійна, соціальна, культурна та мовна напруженість стала загрожувати єдності держав.

У світлі змінених обставин він дійшов висновку, що Організація тепер повинна переслідувати наступні цілі:

- намагатися на найранішій з можливих стадій виявляти спричинену конфліктами ситуацію і намагатися, використовуючи дипломатичні засоби, ліквідувати джерела небезпеки до того, як станеться спалах. насильства;
- при виникненні конфлікту робити миротворчі зусилля, спрямовані на вирішення проблем, що спричинили конфлікти;
- в рамках зусиль з підтримки миру робити все для збереження миру там, де бойові дії зупинені, та сприяти виконанню укладених мирних угод;

- бути готовою сприяти побудові миру в усіляких аспектах, а також вживати заходів щодо усунення корінних причин конфліктів [2, с. 210].

Серед основних причин політичних та геополітичних міжусобиць та конфліктів Бутрос Бутрос-Галі виділяв наступні:

1. Економічна занедбаність країн, їх внутрішня розруха.
2. Класова несправедливість та утиск з боку держави [1, с. 9].

У тому ж докладі Бутрос Бутрос-Галі дав власну розшифровку термінам, на які він спирався під час виступу. Приведемо декілька основних прикладів, аби зрозуміти значення та виклики, які ставить перед собою процес реалізації концепції «Побудови миру».

1. Превентивна політика. Превентивними, у розуміння Бутроса-Галі, є дії, спрямовані на попередження виникнення можливих сутичок та конфліктів між двома чи більше сторонами. Сторонами конфлікту при цьому можуть бути як міжнародні лідери окремих незалежних країн, так і внутрішні політичні та соціальні сили (всередині конкретної країни) [1, с. 15].

2. Миротворення. Прямі та непрямі дії, спрямовані на урегулювання конфліктних ситуацій між її сторонами. Результатами умиротворення мають бути угоди, договори, які б задокументували врегулювання конфлікту. При цьому всі його сторони мають бути задоволені їх підписанням, а їх проблеми, які розв'язали суперечку, мають бути вирішені. Згода має бути досягнута за допомогою засобів, встановлених у 6 главі Статута Організації Об'єднаних Націй [5].

3. Підтримання миру. Це забезпечення присутності ООН, її миротворчої місії у даному конкретному регіоні, де саме відбувався конфлікт або організовані сутички [1, с. 16].

4. Миробудова у післяконфліктний період. Це дії, направлені на виявлення та підтримку структур, які мають наміри або інструменти, що б сприяти зміцненню та розширенню миру з метою запобігання відновленню конфлікту [1, с. 17].

Говорячи про миротворчість, Генеральний секретар зазначив, що у розділі VI Статуту викладено всеосяжний перелік мирних засобів вирішення конфліктів. Він також звернув увагу на повноваження Ради Безпеки відповідно до статей 36 та 37 Статуту рекомендувати державам-членам передавати суперечку до Міжнародного Суду, арбітражу або інших механізмів врегулювання спорів. Він рекомендував, щоб Генеральному секретареві на підставі пункту 2 статті 96 Статуту було надано дозвіл запитувати консультативні висновки Суду та інші органи Організації Об'єднаних Націй, яким це вже дозволено, частіше звертатися до Суду за консультативними висновками [5].

Політик підкреслив, що в умовах, коли інтереси миротворчості вимагають введення санкцій відповідно до статті 41 Статуту, важливо, щоб держави, які мають спеціальні економічні проблеми, мали не лише право консультуватися з Радою Безпеки, як це передбачено статтею 50, але й і «реальну можливість» розраховувати на вжиття заходів для подолання труднощів, що виникли в них. У цьому контексті він рекомендував, щоб Рада Безпеки розробила комплекс заходів, які за участю фінансових установ та інших елементів системи Організації Об'єднаних Націй могли б прийматися для того, щоб захистити держави від таких труднощів [4].

Отже, концепція «побудови миру» якісно виділялась новизною та не тільки. Бутрос Бутрос-Галі у своїй доповіді описав методи та прийоми, необхідність застосування кожного з них залежно від ситуації. Він виділив чотири основних аспекти

роботи ООН для запобігання, врегулювання та відбудови дипломатії у конфліктах різних масштабів як політично, так і територіально. Саме ці політичні принципи буде реалізовувати з 1992 року Генеральний секретар ООН на своїй новій посаді. Він проведе 13 миротворчих місій, напише більше 100 наукових та політичних статей і книг, аби впровадити та зберегти у світі мир та безпеку [3].

Список використаних джерел

1. Boutros-Ghali B. An agenda for peace, 1995. 2nd ed. New York : United Nations, 1995. 159 p.
2. Boutros-Ghali B. Unvanquished: A U.S. - U.N. Saga. Random House, 1999. 368 p.
3. Goshko J. M. Boutros Boutros-Ghali, U.N. secretary general who clashed with U.S., dies at 93. The Washington Post. 2016. URL: https://www.washingtonpost.com/world/boutros-boutros-ghali-un-secretary-general-who-clashed-with-us-dies-at-93/2016/02/16/8b727bb8-d4c1-11e5-be55-2cc3c1e4b76b_story.html?utm_term=.58cfe26d86e2.
4. Savio R. Boutros Boutros-Ghali Turning Point in the United Nations. OPINION. 2016. 17 February. URL: <https://www.ipsnews.net/2016/02/boutros-boutros-ghali-turning-point-in-the-united-nations/>.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду : Статут Орг. Об'єдн. Націй від 26.06.1945 р. : станом на 16 верес. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 10.12.2022).

*Дар'я Вілкова,
доктор філософії, асистент кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики
ННІМВ КНУ імені Тараса Шевченка*

ВИПРОБУВАННЯ НА СТІЙКІСТЬ ТА ХОЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД: ЯК ЄС ТРАНСФОРМУЄ ПОЛІТИКУ БЕЗПЕКИ

Поняття стійкості (resilience) є наразі одним з ключових концептів, на якому базується ряд основоположних програм та документів багатьох міжнародних організацій. За визначенням Європейської Комісії згідно доповіді 2020 року, стійкість обрано новим компасом у низці політик ЄС. Саме поняття розглядається як «спроможність не лише протистояти та справлятися з викликами, але й здійснювати необхідні зміни в дусі сталого розвитку, чесності та демократії» [1]

Такий фокус на стійкості слугує базою політики ЄС загалом та окремих установ союзу протягом декількох останніх десятиліть. По суті, поняття стійкості використовується на противагу поняттю «слабкості» (fragility). Ця концептуальна зв'язка між слабкістю та стійкістю стала проявом характерного тренду першої декади 21 століття – сек'юритизації широкого кола питань, і певною мірою замінила популярну в 2000-них дихотомію “розвиток-безпека” (development-security nexus) [2].

Звернення до необхідності розбудови стійкості ЄС в контексті Спільної безпекової та оборонної політики знаходимо і в найсвіжіших документах ЄС, зокрема в Стратегічному компасі з безпеки та оборони (A Strategic Compass for Security and Defense) У передмові до видання 2022 року, що вийшло в березні цього року, за місяць після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Ж. Боррель, Верховний представник

Європейського союзу у закордонних справах та політиці безпеки, називає війну в Україні «найбільш серйозною безпековою кризою в Європі за останні десятиліття» [3, с. 5]. Водночас, політик небезпідставно стверджує, що безпекові інтереси (і, відповідно, загрози) Європі не обмежуються лише Україною.

Ідеться про різні джерела небезпеки, зокрема, у регіоні Західних Балкан, Сахелю, Великого Близького Сходу, а також в Індійсько-Тихоокеанському просторі, котрий визначається ключових джерелом майбутніх конфліктів у найближчі десятиліття не лише ЄС, але й адміністрацією президента США Дж. Байдена, у стратегічних документах НАТО тощо.

Серед ключових нових загроз, що визначаються ЄС в контексті Спільної безпекової та оборонної політики найбільшої уваги заслуговують наступні:

- інструменталізація мігрантів;
- приватизація армій;
- виведення питання контролю та володіння сенситивними технологіями на політичний рівень.

Стосовно інструменталізації мігрантів, Європейський Союз досі відчуває наслідки серйозної міграційної кризи 2015 року, котра суттєво змінює як демографічний, так і політичний ландшафт у багатьох країнах союзу. Вплив російсько-української війни потенційно є ще більш серйозним, оскільки йдеться про десятки мільйонів вимушених мігрантів з України. За офіційними даними на порталі UNHCR, Агентства ООН з питань біженців, від 2 грудня 2022 року, 7891997 осіб стали біженцями з України в країнах ЄС, при цьому 4,776,606 подали запит на офіційний тимчасовий прихисток [4].

Якщо додати до цього загальні тренди до зміни динаміки в питанні слабшання держав (state failure), агресивні дії

авторитарних режимів у всьому світі, кіберзагрози та інші виклики, висновок чіткий: Європа потребує цілісного, всеохопного бачення безпеки та відповідної політики з питань оборони. Найбільш близьким вбачається погляд відомого дослідника англійської школи міжнародних відносин Б. Бузана, який прагнув до розширення бачення міжнародної безпеки, інкорпоруючи такі аспекти, як регіональна безпека, безпека суспільства, чинники довкілля [5].

Цей підхід можна назвати холістичним, таким, що ґрунтується на класичних для неореалістів поняттях, як анархія міжнародних відносин, однак за глибиною ближчим і до конструктивістів, коли кожен з окреслених аспектів системи безпеки розглядається окремо [6].

Саме ця ідея закладена в основу Стратегічного компасу, котрий визначає наступні кроки в контексті спільної безпекової та оборонної політики ЄС:

- 1) Act (Діяти) більш швидко та рішуче перед загрозою криз;
- 2) Secure (Захищати) громадян союзу від загроз, що швидко змінюються;
- 3) Invest (Інвестувати) у розвиток необхідних спроможностей та технологій;
- 4) Partner (Започатковувати та розвивати партнерства) з іншими акторами для досягнення спільних цілей [3].

Головна відмінність нинішнього Стратегічного компасу у порівнянні з попередніми документами: Безпековою стратегією 2003 року та Глобальною стратегією ЄС 2016 року, – саме в розумінні необхідності втілення холістичного підходу до питань безпеки та оборони не лише на папері, а й у дії. Саме тому в документі викладено чіткі цілі та кроки для втілення окреслених аспектів, як і дедлайни для вимірювання успіху імплементації.

Список використаних джерел

1. European Commission: Secretariat General (2020) 2020 Strategic Foresight Report. Strategic Foresight – Charting the Course Towards a More Resilient Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report_en
2. Schievels, J. (2019) Examining and Critiquing the Security–Development Nexus. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.e-ir.info/pdf/79378>
3. Borrel, J. (2022) Foreword: A Strategic Compass to Make Europe a Security Provider. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_hrvp-foreword-en.pdf
4. UNHCR (2022) Ukraine situation: Flash Update #36 02-12-2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97261>
5. Stone, M. (2009) Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis. New York: Columbia University, School of International and Public Affairs.
6. Buzan, B. (2008) People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in the Post-Cold War Era. 2nd edition. ECPR Press.

*Діана Гринь,
здобувачка вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Глухівського Національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

*Лариса Сліпченко,
кандидат політичних наук, доцент кафедри історії,
правознавства та методики навчання
Глухівського Національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ВИВЧЕННЯ СПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ТА ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В 11 КЛАСІ

На сучасному етапі стан безпеки на Європейському континенті визначають три системи, а саме: Організація Північноатлантичного договору (далі НАТО), Європейський Союз (далі ЄС) і Організацією Договору про колективну безпеку країн Співдружності (далі ОДКБ). Саме в цих системах перебувають більшість країн Європи [6].

Державний стандарт загальної середньої освіти відповідного рівня є основою для розроблення освітньої програми. У вересні 2017 року було ухвалено новий Закон “Про освіту”, який регулює основні засади нової освітньої системи, а у лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти. З 2018-2019 навчального року за цим стандартом розпочали навчання першокласники по всій Україні [3]. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи (НУШ) запроваджуються поетапно з 2022 року. Проте не було оновлено програми 10-11 класу, за ними в процесі вивчення історії передбачається вивчення

міжнародної політики різних країн до XXI століття. Так, за чинною програмою 11 класу передбачено вивчення динаміки «холодної війни»; протистояння НАТО і ОВД (Організація Варшавського Доровору); прояви міжнародної напруженості (Берлінська криза...); «Балканська криза» і проблема Косово; Період «розрядки» в міжнародній політиці; Гельсінська конференція 1975 р.; Рецидиви «холодної війни» у XXI ст.; Недієвість політики «умиротворення» агресора; Проблема міжнародного тероризму; Російсько-українська війна; Міжнародна «антипутінська коаліція» [2].

На сьогодні освітні програми потребують перегляду. У контексті вивчення міжнародних відносин, на нашу думку, є актуальним вивчення спільної безпекової та оборонної політики (далі – СПБО). СПБО є найважливішим елементом спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС і є частиною політики, що охоплює оборону та військові аспекти, а також внутрішні кризи [5].

Вже 2014 року, у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, біля кордонів ЄС безпекова ситуація погіршилася, і були змушені переглянути та покращити безпекову політику, і все через те що російська федерація застосувала силу щодо України. Саме тому Європейський Союз зайнявся проблематикою подальшої інтеграції країн-членів у сфері спільної оборони і безпекової політики. раніше дані питання розглядалися принаймі раз в рік, то тепер це відбувається регулярно, що знайшло своє відображення в Римській декларації 2016 року.

З моменту початку дестабілізації ситуація на території України пов'язані із вторгненням російської федерації, Європейська Служба зовнішньої діяльності Європейського Союзу перебувала зі делегацією на сході України з 31 березня по 8 квітня 2014 року із основною метою це забезпечення

підтримки Європейським Союзом у питанні стабілізації ситуації на Україні.

В загальному, ефективність української зовнішньої політики значно залежала як від складних геополітичних обставин, так і від внутрішніх факторів, які інколи мала вирішальне значення. Зовнішні фактори досить сильно обмежували політичну і економічну готовність підтримати Київ, послаблювали, також єдність західного світу у протистоянні стосовно Російської Федерації, “виштовхуючи” тему Криму та Донбасу на геополітичне узбіччя. Водночас, саме через внутрішні проблеми, які накопичувалися, сумніви та недовіра до декларацій та обіцянок стосовно українського керівництва [6].

З початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року життя в українських школах змінилося: ракети руйнують будівлі, де навчалися діти; мільйони учениць і учнів, тисячі вчительок і вчителів покинули свої домівки; багато людей залишилися в окупації. Увага вчених, журналістів, вчителів та батьків прикута до навчання, адже війна змінює не тільки його умови, а й його сутність.

Денис Куклін – журналіст-фрілансер присвятив не одну статтю українській школі, війні та історії. В своїй статті «Учити історію, щоб не бути, як росіяни. Як під час війни школярі полюбили історію України» автор зібрав коментарі вчителів під час проєкту «Моя війна. Уроки». У рамках ініціативи було підготовано 25 унікальних, емоційних, правдивих і дуже щирих інтерв'ю з освітянами. Усі вони з різних куточків України і пережили зовсім різний досвід, але їх об'єднала одна величезна біда, яка прийшла до нас 24 лютого [4]. Педагоги свідчать, що після 24 лютого в дітей прокинувся величезний інтерес до історії: національно-визвольна боротьба, опір загарбникам – усе,

про що вони раніше лише читали в підручниках, нині відбувається на їхніх очах.

«Старшокласники і старшокласниці почали шукати інформацію, аналізувати її. Раніше вони зовсім не цікавилися новинами, максимум – це коли хтось у тіктоці виставив відео на якусь гарячу подієву тему. Зараз вони чують розмови в родині, дивляться ЗМІ, шукають інформацію онлайн. Усі зацікавилися тим, що відбувається», – розповідає Ірина Матковська

Підхід до викладання історії в школах змінюється зараз і буде змінюватися надалі, говорить Леся Хлипавка. За її словами, Україну треба більше розглядати у зв'язку з іншими європейськими державами, розуміти конфлікти і зв'язки із сусідами, як вони змінювалися протягом часу — чому, наприклад, після століть напруги з поляками саме Польща стала зараз одним із найпоспідовніших партнерів України [1].

Коментарі вчителів підтверджують думку про те, що освітню програму потрібно оновлювати та змінювати відповідно до подій, що відбуваються в країні. В умовах протистояння агресивній антиукраїнській пропаганді, особливе значення має збереження та розвиток української історичної освіти та подальше формування в української учнівської молоді патріотизму, усвідомлення загальнолюдських цінностей. Відповідно до статті 6 ЗУ «Про освіту» однією з засад державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності є виховання патріотизму. Тому ми вважаємо за потрібне включення до освітньої програми вивчення СБОП ЄС та кібер безпеки України, чому присвятимо подальші дослідження.

Список використаних джерел

1. Куклін Д. Учити історію, щоб не бути, як росіяни. Як під час війни школярі полюбили історію України. URL:

https://lb.ua/society/2022/09/08/528734_uchiti_istoriyu_shchob_b_uti_yak.html

2. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ 6 – 11 КЛАСИ. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
3. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА. URL: Моя війна. Уроки. URL: <https://www.edcamp.ua/my-war-lessons/>
4. Спільна політика безпеки та оборони. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Common_Security_and_Defence_Policy
5. Троценко А. О. Безпекове співробітництво України та Європейського Союзу на сучасному етапі. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/3533>

*Андрій Гриценко,
доктор педагогічних наук, завідувач кафедри
історії, правознавства та методики навчання
Глухівського Національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ВИКОРИСТОВУВАТИ ЗНАННЯ ПРО ЄВРОПЕЙСКУ ПОЛІТИЧНУ ІНТЕГРАЦІЮ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ СБОП

В умовах багатовікової агресії з боку російської федерації та, зокрема, війни на сході України, що триває вже дев'ятий рік, а, особливо, після повномасштабного російського вторгнення в Україну наприкінці лютого 2022 року, питання формування у здобувачів освіти вмінь використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію Спільної безпекової та оборонної політики ЄС (далі – СБОП) під час вивчення навчальних дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі суспільно-політичних наук, виходить на перший план та стає надто актуальним.

Важливу роль для реалізації вищесказаного відіграє правильно сформовані методи навчання в ході організації освітнього процесу, як конструктивна єдність шляхів і способів ефективного передавання певної частини соціального досвіду, яка забезпечує успішну самореалізацію здобувачів освіти в ході навчальної діяльності. За чинними навчальними програмами питання європейської політичної інтеграції та реалізація СБОП вивчаються в курсі, перш за все, всесвітньої, а також історії України в 11-му класі. Також вони дотично розглядаються при

вивченні в 10-му класі новоствореного курсу «Громадянська освіта». Більш ґрунтовне вивчення цих аспектів можливе завдяки створенню курсів за вибором та факультативів на означену тему та, головним чином, в ході створення нових мультипредметних навчальних програм з предметів громадянської та історичної освітньої галузі для профільної загальної середньої освіти.

Методи навчання предметів громадянської та історичної освітньої галузі мають певну особливість, насамперед, через роботу саме з історичними даними. Одними з перших на цю обставину увагу дослідники В. Карцов [7; 8], О. Стражев [11] та О. Вагін [2]. Загальновідома класифікація методів ученого П. Гори [4; 5]. Спочатку він запропонував спрощену: словесні, наочні та практичні. Згодом дослідник запропонував розглядати проблему методів навчання тільки в дидактичному аспекті й дотримуватися традиційної класифікації за методами усного навчання. На його думку, при застосуванні прийомів усного навчання учасники освітнього процесу працюють спільно і спілкуються за допомогою слова. За таких умов метод навчання за друкowanними текстами стає друковано-словесним методом, коли опрацювання друкowanних або письмових текстів відбувається разом з усним словом. Відповідно, метод наочного навчання аналогічно передбачає поєднання усних та друкowanних слів із наочними засобами. Також практичний метод передбачає дії з матеріальними навчальними предметами, які супроводжуються усним і друкованим словом. При цьому в навчанні історії практичний спосіб фактично не використовується.

Український дослідник С. Гончаренко [3, с. 206] визначив поняття «метод навчання» як упорядкований спосіб взаємопов'язаної діяльності учасників освітнього процесу (далі –

ОП). Також О. Пометун, визначаючи критерієм для класифікації методів навчання історії характер цієї взаємодії, розвиваючи класифікацію Є. Голанта, виділила серед методів навчання історії пасивні (умовно-пасивні), активні та інтерактивні. Причому навчання з використанням інтерактивних методів відбувається шляхом взаємодії всіх тих, хто навчається і навчає, в ході ефективної комунікації, коли і викладач (учитель), і майбутні учителі (учні) є суб'єктами навчання. У ході цієї взаємодії застосовуються три методи навчання: груповий (співпраця в малих групах); колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, у якому беруть участь усі); колективно-груповий (робота малих груп поєднується з роботою всього класу) [9, с. 109–110].

Крім того, вчені Л. Пироженко та О. Пометун визначили класифікацію інтерактивних методів за формами навчання (моделями). Залежно від мети заняття та форм організації діяльності майбутніх учителів існує чотири групи методів: інтерактивні технології кооперованого навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [10, с. 49].

В умовах інформатизації освіти та, зокрема, викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі щодалі більше уваги науковцями приділяється використанню ІТ-технологій на уроках. Такі технології, як сукупність методів, форм і засобів навчання, що базуються на використанні сучасних комп'ютерних засобів, спрямовуються на ефективне досягнення поставлених цілей навчання в цій предметній галузі. Найдієвішим є метод програмованого контролю, який полягає у висуванні до всіх учасників ОП стандартних вимог, що забезпечується використанням однакових за кількістю і

складністю контрольних завдань, запитань. При цьому аналіз відповіді, виведення і фіксація рівня навчальних досягнень можуть здійснюватися за допомогою індивідуальних автоматизованих засобів. Наявність у закладах загальної середньої освіти комп'ютерів дає змогу механізувати процес перевірки.

Завдяки використанню глобальних комп'ютерних мереж, зокрема можливостей мережі інтернет, збільшується кількість джерел даних та можливість розглянути дві і більше точки зору за умови застосування принципів критичного мислення та зіставлення різних інтерпретацій фактів. Вдало дібрані засоби забезпечують розвиток творчих здібностей, стимулюють пізнавальну активність, емоційну сферу та інтелектуальні почуття майбутніх учителів історії. При цьому підвищується їхня працездатність, а також зацікавленість різними видами діяльності, поліпшується просторова уява, пам'ять, логічне мислення, розширюється світогляд.

Відповідно, відбувається переорієнтація від пасивного сприйняття, як правило, великих за обсягом даних, на формування вмінь працювати з відомостями, знаходити їх та застосовувати на практиці в ході так званого розвивального навчання. До того ж використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє працювати в індивідуальному темпі, що створює ситуацію успіху.

Отже, інформатизація процесу викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі з метою формування вміння використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію СБОП через глобальні комп'ютерні мережі й телекомунікації дозволяє поєднати традиційні та інноваційні методи навчання: широке спілкування і зближення учасників телекомунікаційних проєктів;

використання дослідницьких методів, індивідуальних, парних, групових, самостійних видів діяльності з розвитком гуманітарної освіти. Зокрема, дослідниця Л. Богдановська [1, с. 64] звертає увагу на пізнавальну самостійність у ході включення до ОП нових форм ІТ-технологій на двох рівнях: операційному (використання технологій) та змістовому (наповнення фактажем інформаційно-комунікаційної моделі шляхом створення інтерактивного середовища, застосування мультимедійних засобів). Ми також звертаємо увагу на реалізацію більшості методів навчання, контролю й активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів на якісно новому рівні в ході використання ІТ-технологій [6]. У такому випадку вдосконалюються такі класичні методи навчання, як усний виклад навчального матеріалу (лекція, розповідь, пояснення), методи наочного і практичного навчання, методи закріплення одержаних знань, методи самостійної роботи. Це відбувається завдяки поєднанню методу усного викладу з наочними і практичними методами, а також з методами активізації сприйняття.

Відтак, використання ІТ-технологій оптимізує освітній процес та дозволяє розширити перелік методів у процесі викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі з метою формування вміння використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію СБОП завдяки встановленню міжпредметних зв'язків з основами інформатики, залученню різних каналів сприйняття та представленню знань історичних фактів, подій, документів, коментарів та інтерпретацій у взаємозв'язку, коли створюється мережева структура відомостей з великою насиченістю інформації, віртуальності та додатковим смисловим потенціалом.

Отже, використання засобів ІТ-технологій у процесі викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі з метою формування вміння використовувати знання про європейську політичну інтеграцію та реалізацію СБОП спирається на систему загальнодидактичних методів.

Список використаних джерел

1. Богдановська Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії. *Рідна школа*. 2013. № 3. С. 62–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_3_1352 (дата звернення: 23.11.2022).
2. Вагин А. А. Методика обучения истории в школе. Москва: Просвещение, 1972. 354 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Гора П. В. Методические приемы и средства наглядного обучения в средней школе. Москва: Просвещение, 1971. 239 с.
5. Гора П. В. Повышение эффективности обучения истории в средней школе. Москва: Просвещение, 1988. 208 с.
6. Гриценко А.П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2022. Вип. 1 (48). С. 108–117. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-1-48-108-117> (дата звернення: 23.11.2022).
7. Карцов В. Г. *Методика преподавания истории СССР в начальной школе*. Москва: Учпедгиз, 1951. 216 с.
8. Карцов В. Г. Очерки методики обучения истории СССР в VIII–X классах: (Из опыта работы). Москва: Учпедгиз, 1955. 184 с.

9. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.
10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / за ред. О. І. Пометун. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
11. Стражев А. И. Методика преподавания истории в школе. Москва: Просвещение, 1964. 285 с.
12. Торубара О. М. Застосування новітніх інформаційних технологій в навчальному процесі вищих навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_2_108_20 (дата звернення: 29.11.2022).

Віталій Гриценко,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності
014 Середня освіта (Історія) Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка
Науковий керівник: **Гриценко А.П.,**
докт. пед. наук, завідувачі кафедри історії правознавства
та методики навчання Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СБОП НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розвиток сучасного українського суспільства, особливо, в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну в 2022 році, потребує значної переоцінки підходів до організації освітнього процесу та виховання підростаючого покоління. Багато в чому, це залежить від сформованості у здобувачів вищої освіти (майбутніх учителів) професійної компетентності. До того ж, організація вивчення навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі має безпосередній вплив на рівень героїко-патріотичного виховання та розуміння неминучої перемоги саме України в цій неоголошеній війни. Сформованість саме такої позиції у представників підростаючого покоління, багато в чому, залежить від триваючої європейської політичної інтеграції та реалізації Спільної безпекової та оборонної політики ЄС (далі – СБОП) на сучасному етапі. До того ж, велике значення має достатній рівень сформованості у майбутніх учителів професійної компетентності.

Питання формування професійної компетентності та критерії діагностики рівнів її сформованості вивчали вчені: В. Боголюбов, В. Бондар, А. Булда, А. Гриценко, Н. Дем'яненко, О. Заблоцька, І. Ковчина, О. Локшина, О. Пометун, О. Савченко та ін.

Загальноприйнята думка, що процес формування у здобувачів вищої освіти професійної компетентності ґрунтується на певних основоположних принципах, що визначають зміст, організаційні форми та методи освітнього процесу згідно з метою дослідження. Формування професійної компетентності майбутніх учителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі у процесі їх фахової підготовки відбувається з використанням взаємопов'язаних наукових підходів, серед яких провідним є компетентнісний. Саме компетентнісний підхід спрямовує діяльність фахівця на орієнтацію в сучасному суспільстві, постійно зміненому в умовах війни (перш за все, інформаційної) інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, безперервній освіті. В останні десятиліття саме цей підхід став одним зі стратегічних напрямів державної політики в освітній сфері. Услід за І. Зязюном вважаємо, що впровадження означеного підходу в закладах освіти потребує нової організації змістової й процесуальної компоненти навчання [7].

Дослідники О. Пометун, Н. Бібік, А. Хуторський та В. Химинець [2; 9; 10; 11] представляють професійну компетентність у складі тривірневої ієрархії: ключових (базових, основних або комплексу компетентностей), загальногалузевих (загальнопредметних) та предметних компетентностей особистості.

Отже, до структури професійної компетентності доцільно віднести професійно значущі знання, уміння і якості. Важливе

значення має професійна позиція майбутнього учителя. Вона координується з мотивацією до професійної діяльності та професійними цінностями. Згідно з проаналізованими вище поглядами науковців ми вважаємо за необхідне виокремити ознаки, що належать до складу професійної компетентності: усвідомлення значущості сформованих знань для майбутньої професійної діяльності; розвиток творчих начал у процесі фахової підготовки; якісне відпрацювання та закріплення професійних вправ.

На наш погляд, формування професійної компетентності майбутніх учителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі передбачає: уміння самостійно обирати засоби й способи дії в певних конкретних ситуаціях з аналізом та прогнозуванням власної діяльності; здатність до саморозвитку й самореалізації за умов опанування сучасних наукових досягнень та їх упровадження і позитивного ставлення до своєї майбутньої професійної діяльності з опорою на теоретичні основи, засоби й методи виконання професійних завдань. Цей процес ґрунтується на кількох взаємопов'язаних наукових підходах, серед яких домінує компетентнісний.

Рівню формування професійної компетентності майбутніх учителів має відповідати система загальнопедагогічних знань, умінь, розвиток педагогічного мислення, формування професійно-педагогічних якостей особистості в координації всіх ключових компонентів їхньої фахової підготовки у закладі вищої освіти [1, с. 38–39]. Дослідник К. Платонов [8] звертає увагу, що в умовах формування професійної компетентності основними критеріями означеної підготовки стають професійна успішність і задоволеність професійною діяльністю та загальними успіхами своєї держави, а в умовах війни перемогами на фронті,

підтримки зовнішніх партнерів в умовах триваючої європейської політичної інтеграції та реалізації СБОП ЄС.

Уважаємо, що одну з найважливіших ролей у процесі фахової підготовки майбутніх учителів історії відіграє особистісний аспект, що забезпечує формування морально-психологічної готовності майбутніх учителів до самостійної професійно-педагогічної діяльності. Це відбувається за наявності таких характеристик: постійного наполегливого прагнення поліпшити власну професійно-педагогічну діяльність та пошуку нових цілей із відчуттям радості від досягнутих, як власних, так і загальнодержавних, успіхів і відсутності нездорової конкуренції.

Отже, до структури професійної компетентності доцільно віднести професійно значущі знання, вміння і якості. Також важливе значення має професійна позиція майбутнього вчителя. Вона координується з мотивацією до професійної діяльності та професійними цінностями. Вслід за А. Гриценком [3-6], ми вважаємо за необхідне визначити ознаки, що входять до складу професійної компетентності, а саме: усвідомлення значущості сформованих знань для майбутньої професійної діяльності; розвиток творчих начал у процесі фахової підготовки; якісне відпрацювання та закріплення професійних вправ.

Отже, при сформованості в майбутніх учителів історії потреби отримувати професійно значущі знання розвивається мотиваційно-ціннісний компонент, що відображає такі показники, як внутрішня потреба до досягнень та сформована система цінностей і мотивації й патріотизму до здійснення майбутньої професійної діяльності, потреба максимально реалізовувати свій творчий потенціал у процесі фахової підготовки, наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін та потреби в неперервній освіті впродовж

життя, тим більше, в умовах триваючої європейської політичної інтеграції та реалізації СБОП ЄС.

Таким чином, тлумачення поняття «компетентність» у вітчизняній науці впливає з європейської педагогічної теорії та практики. У науковій літературі відсутня термінологічна єдність стосовно визначення поняття «професійна компетентність». Серед різних поглядів учених щодо сутнісних характеристик професійної компетентності визначаємо такі: сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію; якість, здатність або стан фахівця, що забезпечує разом або окремо його фізичну, психічну і духовну відповідність необхідності, потребі, вимогам певної професії, стандартам кваліфікації, службовій посаді; певний рівень освіченості й вихованості фахівця та основа становлення культури і менталітету, умов та можливостей розвитку держави. При цьому зосереджуємо увагу на зростанні можливостей саморозвитку фахівця та вміннях застосовувати здобуті фахові знання у своїй практичній педагогічній діяльності в умовах триваючої європейської політичної інтеграції та реалізації СБОП ЄС з обов'язковими рефлексією і самоконтролем особистих дій.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений.* Москва, 1990. 141 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Наукові записки Вінницьького Державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.*

- Серія: Педагогіка і психологія*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. Вип. 34. С. 220–224.
3. Гриценко А. П. Досвід умов формування професійної компетентності майбутніх учителів історії. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 2. 156 с. С. 119-124.
 4. Гриценко А.П. Концепція формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Харків, 2019. Вип. 62. С. 68-78. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3254> (дата звернення: 03.12.2022).
 5. Гриценко А. П. Особливості структури професійної компетентності майбутніх учителів історії в інформаційному суспільстві. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 68 : збірник наукових праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 61-64.
 6. Гриценко Андрій. Умови формування професійної компетентності в педагогічній практиці підготовки майбутніх учителів історії. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2019. С. 245-254. doi.org/10.31494/2412-9208-2019-1-1-245-254*
 7. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи*. Глухів, 2015. С. 10–18.
 8. Платонов К. И. Проблемы способностей. Москва, 1972. 312 с.

9. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ, 2004. 112 с.
10. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя. *Сайт Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.* URL: <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (дата звернення: 03.12.2022).
11. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.

*Антон Зенченко,
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Міжнародно-правове регулювання прав і свобод людини набуло надзвичайно важливого значення в сучасних умовах, особливо важливе значення для закріплення та дієвості прав та свобод людини, юридичне визнання та нормативне закріплення забезпечено міжнародними документами. Саме цінності Європейський Союз є пріоритетними цілями розвитку громадянського суспільства, демократичне якого забезпечено правовим регулюванням захисту персональних даних. Значуще місце «права на приватність» з-поміж інших європейських цінностей було підтверджене Хартією основних прав ЄС від 7 грудня 2000 р.[7].

Норми правового регулювання захисту персональних даних, які гарантують право на приватність, відображено в міжнародних актах із прав людини вже майже століття, зокрема, Загальна декларація прав людини 1948 р. статтю 12 регламентує: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань» [1], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966

р. (ст. 17) проголошує: «Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань» [4].

Законодавство України про захист персональних даних насамперед євроорієнтовано, оскільки співробітництво є одним із основним важелем співпраці з ЄС в інших галузях. Зокрема, ст. 15 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вимагає дотримання країнами необхідного рівня захисту персональних даних відповідно до окреслених міжнародних стандартів.

Стрімке розширення глобального інформаційного суспільства прогрес та зростання обсягів автоматизованої обробки персональних даних зумовили зародження нових викликів, актуалізації проблем у цій сфері, необхідність додаткового правового регулювання. Наприклад, розповсюдження мереж «Facebook», «Telegram», «WhatsApp» тощо передбачає відстежуванням активності користувачів, опрацюванням їх запитів, «лайків» – обробкою їхньої персональної інформації, спрямоване на підвищення, але водночас із збільшенням ризиків для користувачів як «суб'єктів персональних даних».

На національному рівні захист персональних даних гарантовано Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», іншими документи, ухваленими Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

Поняття «персональні дані» користувача – є одним із найважливіших: у Регламенті, Директиві, Конвенції та Законі поняття персональних даних окреслено приблизно однаково, а

саме: «будь-яка інформація, яка стосується ідентифікованої особи або особи, яка може бути ідентифікованою» [5].

Варто зазначити, що «обробкою» є не лише вчинення вказаних дій із систематизованою сукупністю персональних даних великої кількості осіб (базою даних, реєстром, каталогом, досьє тощо). Просте зберігання їх володільцем, у тому числі в недоступному форматі, інформації про хоча б одного суб'єкта персональних даних – уже є «обробкою» відповідно до положень Закону. Відтак, наявність будь-якого документа з персональними даними особами, на робочому столі чи в сейфі державного службовця вже становитиме обробку персональних даних цієї особи. У ст. 2 Закону визначено, що «обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем» [6].

Дослідження засвідчили, що значна кількість засідань і рішень Європейського суду з прав людини присвячено саме діяльності засобів масової інформації, зокрема щодо поширення інформації з персональними даними (рішення ґрунтуються на зіставленні ступеня порушення права на свободу висловлення, гарантованого ст. 10 Конвенції, і визнаного права на повагу до приватного життя (ст. 8 Конвенції)).

Правознавцями і юристами аналізується забезпечення балансу між «правом на повагу до особистого життя» та «правом на свободу вираження поглядів». ЄСПЛ передусім аналізує такі питання:

1) «внесок матеріалу (публікації) в дискусію, що становить публічний інтерес;

2) ступінь відомості/публічності особи, якої стосується відповідна інформація;

3) предмет опублікованого матеріалу;

4) попередня поведінка особи (якої стосується інформація);

5) а) зміст; б) форма; та в) наслідки публікації для особи, якої вона стосувалась;

6) де потрібно – умови, за яких були отримані фотографії (таке формулювання використано в рішенні у справі «Фон Ганновер проти Німеччини (№ 2)», де мова здебільшого йшла про оприлюднення фотографій;

7) щодо справ, розглянутих за ст. 10 (тобто, де мова йде переважно про притягнення журналістів до відповідальності за поширення інформації), ЄСПЛ додає ще один критерій, а саме: тяжкість санкції, застосованої щодо журналіста чи видавця».

Дуже часто матеріали, розміщені в українських джерелах, містять ознаки потенційного порушення права на повагу до приватного життя і потребують додаткової уваги і перегляду відповідними правозахисними організаціями.

Рух персональних даних між суб'єктами, володільцями та розпорядниками стає дедалі актуальнішим в умовах цифрової економіки, розвитку послуг в ІТ-сфері, яка формує 4 % національного ВВП, експортом послуг українських фахівців, який в свою чергу, може одержати доступ до персональних даних громадян-іноземців (ст. 29 «Міжнародне співробітництво та передача персональних даних» [6]).

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. Голос України. 2008. 10 груд. (№236).

2. Маркіян Бем, Іван Городиський. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти. Науково-практичний посібник.2021.
3. URL: <https://rm.coe.int/handbook-pers-data-protect-2021-web/1680a37a69>
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95_043#Text (дата звернення: 4.12.2022).
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. №2939-VI. Голос України. 2011. 09 лют. (№24).
6. Про захист персональних даних : Закон України від 01.07.2010 р. № 2297-VI. Урядовий кур'єр. 2010. 7 лип. (№ 122).
7. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07 грудня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text/ (дата звернення: 4.12.2022)

Володимир Зінченко
*кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри професійної освіти
та комп'ютерних технологій Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка*

РОЛЬ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ СТУДІЙ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО МЕНТАЛІТЕТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Євроінтеграційні курси стали традиційними для закладів вищої освіти в Україні. Загалом всі курси, пов'язані з євроінтеграцією, мають багато спільного: блок генезису (передумови виникнення, історія, сучасний стан, перспективи розвитку); чинники євроінтеграції; Україна в процесі євроінтеграції.

Основними умовами, що забезпечують успішність оволодіння здобувачами програмовим матеріалом є: доцільне розміщення в аудиторії, що сприяє вільній комунікації; мотивація навчання за рахунок актуалізації минулих знань та створення проблемних ситуацій; викладач у ролі фасилітатора для зменшення авторитарного впливу; використання ділових та рольових ігор; взаємоаналіз та обговорення питань; використання ментальних карт при підготовці відповідей; застосування SWOT-аналізу при вивченні окремих проблем.

Але виникає проблема дослідження ефективності цих курсів і їх впливу на політичний менталітет здобувачів вищої освіти.

Ментальність, як визначає М. Юрій, являє собою стійкі структури глибинного рівня колективної та індивідуальної свідомості й підсвідомості, що визначають устремління, нахили,

орієнтири людей, у яких виявляються національний характер, загально визнані цінності, суспільна психологія. Ментальність означає щось спільне, яке лежить в основі свідомого і підсвідомого, логічного та емоційного, тобто вона є глибинним джерелом мислення, ідеології та віри, почуттів та емоцій. Ментальність формують географічне середовище, політичні інститути і соціальні структури суспільства, культура, традиції.

Ментальність (менталітет) річ дуже консервативна але і вона змінюється під дією різних (соціальних, економічних, політичних) чинників. В умовах сьогодення ментальність продовжує змінюватись, особливо політична ментальність.

Політичний менталітет - сукупність та специфічна структура, склад різних психічних властивостей, рис, особливостей і проявів, що використовуються головним чином для позначення оригінального способу мислення, складу розуму або навіть умонастроїв. Менталітет політичний несе у собі змістовно-ідентифікаційне навантаження і має політико-ідеологічне спрямування. Поняття «політичний менталітет» використовується для характеристики в узагальненому вигляді властивостей та особливостей соціальної та політичної психології людей, конкретно політичної свідомості та самосвідомості [4].

Політичний менталітет досліджувався низкою вчених [(1;2)], але проблема формування політичного менталітету майбутніх педагогів та виявлення чинників, що впливають на цей процес досліджена недостатньо.

Політичний менталітет можна розглядати як систему уявлень, цінностей, оцінок, настанов, стереотипів, упереджень, мотивів, символів, міфів, традицій, ритуалів тощо [2, с. 163].

Політичний менталітет на сучасному етапі стає відносно самостійним і навіть визначальним соціально-психологічним

фактором, який зумовлює суспільно-психологічні процеси в державі та процеси державотворення [3].

Політичний менталітет суспільства можна класифікувати за різними ознаками, але чи потрібно і можна його формувати? Так. І, насамперед, у майбутніх учителів, адже саме вони будуть у подальшому агентами позитивних змін у суспільстві.

Для цього мало просто вивчати політологію. Світ змінний і деякі важливі сучасні політичні тенденції не відображені в підручниках. Необхідно детально знайомити студентів не тільки з історією, а й з сучасною політичною стратегією та культурою Євросоюзу у всіх її динамічних проявах, як позитивних, так і неоднозначних.

Для вивчення ставлення студентів до політики Євросоюзу ми застосовували методику семантичного диференціалу - інструменту кількісного та якісного індексування з допомогою спеціальних шкал. Ця методика використовувалась для кількісної характеристики суб'єктивного ставлення досліджуваного до різних аспектів та показників політичного менталітету і, насамперед, ставлення до Євросоюзу.

Було позначено деякі стереотипи ставлення до Євросоюзу і його політики окремими словами: порядок, безлад, толерантність, нетерпимість, демократія, автократія, плюралізм, однастайність, узгодженість, конфліктність, єдність, законслухняність, анархія, централізація, регіональність, свобода, регламентація, розвиток, стагнація, сила, слабкість та інші, всього 30 полярних ознак. Окрім того в кінці опитувальника ставились однополярні запитання, що стосувались перспектив входження України до Євросоюзу, оцінки тенденцій створення спільного політичного простору і мілітарного формування тощо.

У опитуванні взяли участь 18 студентів, що вивчали і 39 здобувачів, що не вивчали євроінтеграційні курси.

Дослідження ментальних особливостей ставлення студентів бакалаврату до Євросоюзу засвідчило деякі «зсуви» у тих здобувачів, що вивчали євроінтеграційні курси порівняно з іншими здобувачами.

Зокрема це: зменшення показника ідеалізації Євросоюзу, як «землі обітованої», повністю упорядкованого суспільства без особливих внутрішніх проблем; збільшення показника різноманіття політичних підходів різних країн та конфліктів інтересів; зростання показника складності невідворотного входження України до Євросоюзу; зменшення бажання виїзду на постійне проживання до інших країн.

На основі проведеного дослідження можна констатувати, що вивчення євроінтеграційних курсів впливає на зміни у політичному менталітеті майбутніх педагогів.

В подальшому вважаємо за необхідне дослідити вплив на політичний менталітет майбутніх педагогів військових дій і протистояння агресії московітів.

Список використаних джерел

1. Брехаря С. Сучасні теоретичні підходи до вивчення політичної ментальності. *Політичний менеджмент*. 2006. №1. 109-117.
2. Калина Н. Ф., Черный Е. В., Шоркин А. Д. Лики ментальности и поле политики. К.: Агропромиздат Украины. 1999. 332 с.
3. Новікова, Н. Є. Менталітет як детермінанта формування політичної культури в Україні. *Наукові записки*. 2015. Том 173. С. 30-34.

4. Юрій М.Ф. Політологія. Підручник. Київ, Дакор, 2006.
URL: https://www.ebk.net.ua/Book/political_science/s_z_p/part5/586.htm

*Віталій Орлов,
старший викладач кафедри іноземних мов
гуманітарних факультетів факультету
романо-германської філології Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова
Микола Скоробогатько,
здобувач вищої освіти факультету
міжнародних відносин, політології та соціології
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*

СУЧАСНА ПОЛІТИКА ЄС У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНІХ КОРДОНІВ

Як відомо, у 1952 року на Європейському континенті з'явилося наддержавне утворення – Європейська спільнота з вугілля та сталі (ЄСВС). Вже на тому етапі шість держав-засновниць подумали про питання перетину кордону щодо експортно-імпортних взаємин. Вони скасували мито на продукцію вугледобувної та металургійної промисловості. Було знято кількісні обмеження у торгівлі цією продукцією, а також затверджено єдині транспортні тарифи на перевезення вугілля, руди, залізного брухту та продукції металургійної промисловості.

З того часу минуло 70 років, ЄСВС поступово перетворився в Європейський союз, в якому з'явилися реалії, що об'єднали європейські держави з багатьох питань.

Так, наприкінці березня 1995 року набула чинності Шенгенська угода про спрощення паспортно-візового контролю на кордонах деяких держав ЄС, тобто, по суті, на деяких ділянках було створено спільний кордон, що відокремив країни, як єдине ціле, від іншими державами.

У 1999 року підписання Амстердамського договору країни-учасниці Шенгенської угоди трансформували її у так звані Шенгенські правила.

Відповідно до нових правил було припинено прикордонний контроль на внутрішніх кордонах у межах Шенгенської зони. З іншого боку, було визначено важелі посилення прикордонного контролю на зовнішніх кордонах. Цьому зокрема сприяло створення спеціального агентства ЄС – Frontex (2004 рік).

Новій структурі ЄС було доручено координувати внутрішньооправову діяльність прикордонників з підтримання безпеки кордонів Євросоюзу з державами, що не є його членами. Проте у контексті міграційної кризи в Європі у 2015-2017 роках Європейська Комісія у грудні 2015 року запропонувала створити спільний Європейський корпус прикордонників і берегової охорони та трансформувати Frontex у профільне Європейське агентство з розширеним мандатом і ресурсами. Влітку 2016 року Рада ЄС та Європейський Парламент ухвалили цю реформу [1].

У новому форматі агентству доручено створення загальних стандартів управління зовнішніми кордонами та здійснення постійного моніторингу цих кордонів через регулярний аналіз ризиків та обов'язкові "тести на вразливість" для виявлення та усунення слабких місць. Для виконання таких завдань керівництво ЄС поступово збільшує штат та бюджет на його утримання.

Одним із перших заходів Frontex стала операція «Наутилус», бюджет якої склав 8 млн євро. Її було запроваджено у 2006 році силами п'яти держав. За короткий період реалізації «Наутилуса» було затримано десятки тисяч нелегалів та заарештовано понад 500 перевізників [2].

На жаль, попри очевидні успіхи, керівники агентства Frontex влітку 2007 року несподівано оголосили про припинення патрулювання мальтійського узбережжя через вади фінансування. Згорання прикордонної місії, що відбулося на тлі погіршення ситуації з нелегальними мігрантами в Європі, негативно вплинуло на динаміку спроб нелегального перетину європейського кордону. Загалом у першій половині 2008 року тільки в напрямку острова Лампедуза потік мігрантів збільшився на 190 % порівняно з 2007 роком. У свою чергу, зростання міграції на 32 % зафіксували у 2008 році прикордонні служби Мальти.

Ще одним прикладом заходів з підтримання безпеки кордонів є операція «Посейдон». Таку назву отримали заходи з підтримки Греції в охороні кордонів, порятунку життя людей на морі, а також у боротьбі з транскордонною та трансконтинентальною злочинністю. В зону відповідальності осіб, які залучено до виконання таких завдань, входять морські кордони Греції з Туреччиною. Підтримку Греції надають майже 600 офіцерами країн ЄС, які здійснюють різноманітний прикордонний нагляд.

Ще одним регіоном, що викликає занепокоєність Євросоюзу, є кордон між Іспанією та Марокко й прилеглі території. З далекої давнини ця ділянка загального кордону використовується мігрантами як законними, так і нелегальними.

За останні роки Frontex провів низку спільних операцій, в тому числі трьох, що було зосереджено на морських кордонах Іспанії: "Гера", "Індало" і "Мінерва".

На підтримку Італійських прикордонників було націлено операцію "Феміда", упродовж якої було здійснено спостереження та пошуково-рятувальні роботи у Центральному Середземномор'ї.

Слід зазначити, що "Феміда" охопила центральну частину Середземного моря від вод, що охоплюють течії з Алжиру, Тунісу, Лівії, Єгипту, Туреччини і Албанії.

Операція "Феміда" має також значний безпековий компонент, включає збір розвідувальної інформації та інші заходи, спрямовані на виявлення іноземних бойовиків та інших терористичних загроз на зовнішніх кордонах. Зазначені операції здійснюються у взаємодії з іншими відомствами ЄС, серед яких, зокрема, Європол, Європейське агентство з безпеки на морі (AESM) та Європейське агентство з контролю за рибальством (АЕСР) [3].

Як ми бачимо міграційна криза 2015-2016-х років достатньо серйозно вплинула на розуміння важливості та функцій зовнішніх кордонів ЄС. ЄС поліпшує безпеку кордонів не тільки шляхом спеціальних охоронних операцій, але й впроваджує інноваційні технології виявлення заборонених речовин, наркотичних засобів та нелегальних мігрантів. З огляду на це, варто сказати, що ЄС стає дедалі ближче до створення ефективної системи реагування.

На жаль, трагічний досвід терористичних актів 2015-го, 2021-го роках у Франції, 2016-го у Брюсселі, 2004-го у Іспанії залишив відбиток у пам'яті Європи та всього світу. Саме тому ЄС створює усе можливе, щоб забезпечити безпеку в межах себе, від антитерористичних структур до розробки єдиних баз

даних. Наприклад, у Франції вже створені спеціальні антитерористичні структури, що не тільки відстежують потенційно небезпечні елементи, але і вчасно реагують.

Крок за кроком, інтеграція прикордонних ідентифікаційних систем, розробка пілотних проєктів у сфері технологічного забезпечення безпеки кордонів приведе до створення єдиного механізму, що буде діяти на всій території Європейського Союзу і незабаром ми це побачимо.

Список використаних джерел

1. Qu'est-ce que Frontex, l'Agence européenne de garde-frontières et de garde-côtes ? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.touteurope.eu/institutions/qu-est-ce-que-l-agence-europeenne-de-garde-frontieres-et-de-garde-cotes-frontex/>
2. HERA 2008 and NAUTILUS 2008 Statistics // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://frontex.europa.eu/news/hera-2008-and-nautilus-2008-statistics-oP7kLN>
3. Opérations conjointes <https://frontex.europa.eu/fr/nos-activites/operations-conjointes/> // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://frontex.europa.eu/fr/nos-activites/operations-conjointes/>

Валерій Подойніцин,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник Державного
науково-дослідного інституту МВС України
Михайло Подойніцин,
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»
Міжрегіональної академії управління персоналом
Алла Клименко,
начальник відділу верифікації Державного
науково-дослідного інституту МВС України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА І БОГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ СИЛ ЄС

Міжнародне гуманітарне право ґрунтується на міркуваннях гуманності та пом'якшення людських страждань і включає набір правил, встановлених договорами або іншими документами, що спрямовані на захист осіб та майна які можуть бути знищеними збройним конфліктом, а також обмежують права сторін у конфлікті на використання методів та засобів ведення війни.

Джерела міжнародного права включають міжнародні угоди (Женевські конвенції і додаткові протоколи до них, які є основоположними багатосторонніми угодами у сфері законів і звичаїв війни а також міжнародного гуманітарного права, що застосовуються в період збройних конфліктів), міжнародне звичаєве право, прецедентне право тощо. Ці угоди визначають поведінку і обов'язки воюючих та нейтральних держав, а також осіб, що беруть участь у збройному конфлікті, по відношенню один до одного і до осіб, що захищаються, зазвичай маючи на увазі тих, хто є некомбатантом (особи, які входять до складу збройних сил та надають їм допомогу, але безпосередньої участі

у воєнних діях не беруть) [1]. Також ці угоди покликані врівноважити гуманітарні інтереси та військову необхідність, і підкоряють збройний конфлікт верховенству закону, обмежуючи його руйнівний ефект і пом'якшуючи людські страждання [2].

На Порталі Бюро публікацій ЄС (офіційний сайт ЄС) викладена офіційна позиція ЄС стосовно керівних принципів ЄС щодо сприяння міжнародному гуманітарному праву. У Статті 3 Договору про функціонування Європейського Союзу (англ. Treaty on the Functioning of the European Union, TFEU) зазначено, що міжнародне гуманітарне право застосовується до:

– збройних конфліктів, які відбуваються між країнами чи всередині однієї країни і незалежно від походження конфлікту. Однак міжнародні збройні конфлікти та внутрішні збройні конфлікти регулюються різними правовими режимами;

– окупації територій, пов'язаних із збройними конфліктами.

Крім того, міжнародні закони про права людини можуть застосовуватись як у мирний, час так і під час збройного конфлікту (війни), вони доповнюють міжнародне гуманітарне право [3]

Щоб дозволити ЄС повністю взяти на себе обов'язки щодо врегулювання конфліктів і діяти як глобальний діяч безпеки, держави-члени ЄС вирішили створити постійні політичні, військові та цивільні структури. 26 лютого 2001 році створено військові структури ЄС (англ. military structures of the European Union), які включають різні механізми співробітництва між збройними силами держав-членів ЄС, як на міжурядовому рівні, так і в рамках інституційної структури ЄС — Загальної політики безпеки і оборони, що дозволяє ЄС відігравати провідну роль в операціях з підтримки миру, запобіганні конфліктам та зміцненню міжнародної безпеки. Це невід'ємна частина

всеосяжного підходу ЄС до кризового регулювання, що спирається на цивільні та військові ресурси. (англ. The Common Security and Defence Policy, далі – CSDP) [4].

У рамках Загальної зовнішньої та безпекової політики, яка була вперше створена в 1993 році відповідно до Маастрихтського договору [5], підхід ЄС до кризового регулювання посилювався поступово декількома договорами, зокрема Лісабонським договором (Розділ V Договору про Європейський Союз). З моменту набуття чинності Лісабонським договором у грудні 2009 року ЄС має статус юридичної особи (тобто він може підписувати міжнародні договори). (англ. Common Foreign and Security Policy, далі – CFSP) [6].

Проблемами та викликами, які стоять перед CSDP і CFSP займається Комітет з політики та безпеки (англ. Political and security committee, PSC).

До його складу входять представники 28 країн ЄС. Комітет з політики та безпеки – це комітет Ради ЄС, який займається спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки, згадану у Статті 38 Договору про ЄС. До компетенції зазначеного

Голова Комітету з політики та безпеки, здійснює політичний контроль та стратегічне керівництво операціями щодо врегулювання кризових ситуацій. Таким чином, він може бути уповноважений приймати рішення про політичний контроль та стратегічний напрямок операції. Йому допомагають Військово-політична група, Комітет з цивільних аспектів управління кризами, а також Військовий комітет та Військовий штаб [7].

Є дві категорії багатонаціональних сил ЄС: ті, які були створені на міжурядовому рівні та надані CSDP відповідно до статті 42.3 Договору про функціонування Європейського Союзу,

такі як «Єврокорпус» (англ. «Eurocorps») тактичне об'єднання збройних сил держав ЄС), і «Бойові групи» (Бойові групи в кількості 18 є основа Європейських сил швидкого реагування, створені на рівні ЄС). Бойові групи повинні дотримуватися вимог CSDP і утримуються на внески держав-членів. Кожна з вісімнадцяти бойових груп складається з підрозділу чисельністю приблизно до батальйону (1500 військовослужбовців), посилених елементами бойової підтримки.

Бойові групи активно чергують, так що дві групи завжди готові до негайного розгортання. Бойові групи вийшли на повну оперативну спроможність 1 січня 2007 року, хоча станом на листопад 2018 року вони ще не мали жодних військових дій. Деякі експерти кваліфікують ці групи як нова «постійна армія» для ЄС [8].

Маємо зазначити, що головною місією ЄС є питання верховенства закону і необхідність забезпечення діяльності, яка б відповідала міжнародним стандартам, що стосуються прав людини та гендерної інтеграції, і обмеження та регулювання засобів і методів ведення війни. І хочемо особливо підкреслити, що норми міжнародного гуманітарного права вступають у дію виключно з початком збройного конфлікту або операції з підтримання миру і безпеки.

Список використаних джерел

1. Некомбатанти. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM056991>
2. International humanitarian law. URL: https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/International_humanitarian_law?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,op,sc
3. EU guidelines on the promotion of compliance with international humanitarian law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal->

[content/summary/eu-guidelines-on-the-promotion-of-compliance-with-international-humanitarian-law.html](#)

4. Common Security and Defence Policy (CSDP) structure, instruments, agencies. URL: https://www-eeas-europa-eu.translate.google.com/eeas/csdp-structure-instruments-and-agencies_en?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc
5. Маастрихтський договір 1992. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=60173
6. Common foreign and security policy (CFSP). URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/common-foreign-and-security-policy-cfsp.html>
7. Political and security committee (PSC). URL: https://eur-lex-europa-eu.translate.google.com/summary/glossary/political_security_committee.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc
8. EU Battlegroup. URL: https://en-m-wikipedia-org.translate.google.com/wiki/EU_Battlegroup?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc

Владислав Пюрко,
*здобувач вищої освіти ОНС «Доктор філософії»;
асистент вчителя в класі з інклюзивною формою навчання,
вчитель ЛФК Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького,*

Тетяна Христова,
*доктор біологічних наук, професор кафедри теорії і методики
фізичного виховання та спортивних дисциплін Мелітопольського
державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького,*

Ольга Пюрко,
*кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки та садово-
паркового господарства Мелітопольського державного
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

В провідних стратегічних орієнтирах української держави визначено, що до основних пріоритетів належить діяльність, спрямована на європейську інтеграцію України. Підтримка європейського вектору інтеграції стала домінувати в українському суспільстві з кінця 2011 р. Тоді змінилося співвідношення між прихильниками ЄС, митного союзу та неприєднанням до жодного з них на користь прибічників європейської інтеграції [5, с. 19]. Незважаючи на прагнення українців повернутися до європейської сім'ї та чітко зафіксовану в нормативно-правових актах стратегію приєднання України до ЄС, цей процес та його наслідки часто залишаються недостатньо зрозумілими широкому загалу українських громадян [3, с. 99]. Особливо гостро ця проблема відчувається на регіональному та місцевому рівнях, де все ще домінують погляди на

євроінтеграцію як на суто зовнішній процес, який не стосується внутрішніх перетворень у країні та особистого життя кожного громадянина.

Вітчизняна система вищої освіти перебуває на перехідному етапі розвитку, для якого характерні процеси пошуку й затвердження нових європейських підходів до навчання, що покликані найбільш повно узгоджуватися з потребами реформування українського суспільства [5, с. 28; 3, с. 98]. Це зумовлене інтеграцією вітчизняної системи вищої освіти до єдиного європейського освітнього простору. Із позицій сьогодення зміна освітніх парадигм на межі століть і перехід від репродуктивно-педагогічної до креативно-педагогічної культури пов'язаний зі зміною розвитку людини, де пріоритетним стає формування цілісної, творчої та вільної особистості [2, с. 53; 4, с. 135]. Цей процес потребує залучення суспільства до фундаментальних культурних цінностей, до яких належать і цінності сфери охорони здоров'я, фізичної терапії та ерготерапії.

Сучасному періодові властиві складні процеси реформування вищої освіти, які пов'язані з підвищенням якості професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Новому українському суспільству потрібні фахівці з фізичної терапії та ерготерапії інноваційного типу, які поєднують здатність до творчої співпраці в міждисциплінарній команді, володіють сучасними інноваційними реабілітаційними технологіями та покликані спрямовувати власні зусилля на відновлення, корекцію й підтримку рухових функцій людини. Із позицій сьогодення зміна освітніх парадигм на межі століть і перехід від репродуктивно-педагогічної до креативно-педагогічної культури пов'язаний зі зміною розвитку людини, де пріоритетним стає формування цілісної, творчої та вільної особистості. Це зумовлене інтеграцією вітчизняної системи

вищої освіти до єдиного європейського освітнього простору. Цей процес потребує залучення суспільства до фундаментальних культурних цінностей, до яких належать і цінності сфери охорони здоров'я, фізичної терапії та ерготерапії [4, с. 136]. Новому українському суспільству потрібні фахівці з фізичної терапії та ерготерапії інноваційного типу, які поєднують здатність до творчої співпраці в міждисциплінарній креативній команді, володіють сучасними інноваційними реабілітаційними технологіями та покликані спрямовувати власні зусилля на відновлення, корекцію й підтримку рухових функцій людини [1, с. 71].

В умовах значного погіршення здоров'я нації особливої актуальності набувають питання оптимізації професійної підготовки фахівців із фізичної терапії та ерготерапії, діяльність яких спрямована на оздоровлення й підвищення якості життя населення. Багаторічною практикою доведено, що засоби фізичної терапії та ерготерапії виявляються найефективнішими. А. Почтовюк і Л. Сухомлін вказують, що принципова відмінність української системи вищої освіти від європейської обумовлена наявністю в нашій країні державних стандартів, які регламентують не тільки перелік нормативних освітніх компонентів за кожною програмою підготовки, але й їх зміст, що в результаті дозволяє покращити якість освіти [3, с. 100].

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я українців перед суспільством гостро постала потреба у фахівцях даної галузі. Так, на думку Л. Рибалко з позицій сьогодення висококваліфіковані спеціалісти з фізичної терапії та ерготерапії повинні мати якісну підготовку, володіти фундаментальними знаннями, вміннями та навичками, бути готовими до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів і творчо

підходити до вирішення неординарних питань як на державному, так і регіональному рівнях [6, с. 22].

М. Романішин зазначає, що однією з суттєвих особливостей особистості фахівця з фізичної терапії та ерготерапії стають професійно й особистісно значущі якості, що базуються на гуманістичних професійних цінностях, які сприяють ефективності професійної діяльності у питаннях збереження здоров'я населення [5, с. 23]. Сьогоднішня діяльність фізичного терапевта й ерготерапевта в нашій державі пов'язана, насамперед, із реабілітацією значної кількості поранених та інвалідів, які постраждали під час збройного конфлікту на Сході України та війни України з Російською Федерацією [9].

Професійна підготовка фахівців із фізичної терапії та ерготерапії вимагає сформованості професійних компетентностей й опанування спеціальними знаннями фундаментальних, педагогічних, психологічних, медичних дисциплін, володіння практичними вміннями та навичками у сфері відновлення здоров'я й умілого використання набутого досвіду в різних сферах реабілітаційної діяльності. Розвиток професії та науки «фізична терапія, ерготерапія» у нашій країні вимагає підвищеної уваги до формування професійної компетентності фахівця зі здоров'я людини. Ефективність фізичної реабілітації багато в чому залежить від самого реабілітолога, його вмінь, досвіду, особистісних якостей, тобто від його професіоналізму і професійної компетентності [7, с. 371; 8]. Кардинальною метою професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, як зазначає Т. Д'яченко, є важлива громадська домінанта – подолання негативних тенденцій формування здоров'я у дорослих та дітей, сприяння відновленню здоров'я до його оптимальних значень в осіб, які страждають на хронічні недуги, повернення до нормального

життя людей з фізичними дефектами. Підготовка фахівців з фізичної терапії нового типу повинна здійснюватися не методами профілактики та лікування організму, а методами відновлення всіх видів і форм активної діяльності. Реабілітаційний сенс професійної підготовки полягає в тому, що у суб'єктів навчання виховуються компетенції не використання засобів протидії хворобам, а засвоєння навичок та вмінь відтворювати здоров'я й якість життя [2, с. 56].

Відповідно і трансформації в освіті на основі транспарентного підходу призвели до зміни її базової парадигми, а саме: необхідності переходу від навчання знань, умінь, навичок до навчання здатності навчатися та самовдосконалюватися. Чим раніше почати здобувача вищої освіти навчати вчитися, тим успішніше він у майбутньому набуде необхідних компетенцій. Сучасний процес входження України до європейського освітнього і наукового простору пов'язаний із зростанням вимог до рівня професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема, з фізичної терапії та ерготерапії, від якості знань та вмінь яких значною мірою залежить рівень розвитку ринку реабілітаційних і фізкультурно-оздоровчих послуг.

Отже, в турбулентні часи модернізації вітчизняної освіти в межах євроінтеграційного дискурсу професійної підготовки фахівців з фізичної терапії й ерготерапії сучасним трендом є європейській підхід до компетентнісного навчання, який реалізується через синергійний вектор до оволодіння спеціальними знаннями фундаментальних, педагогічних, психологічних, медичних дисциплін, практичними вміннями та навичками у сфері відновлення здоров'я й умілого використання набутого досвіду в різних галузях реабілітаційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Белікова Н.О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Луцьк, 2012. 575 с.
2. Д'яченко Т.В. Актуальність наукового дослідження проблем професійної підготовки фізичних реабілітологів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 2. С. 53-56.
3. Почтовюк А.Б., Сухомлін Л.В. Вища освіта України: європейська інтеграція. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 98-104.
4. Пюрко В., Христова Т., Казакова С. Україно-європейські тренди професійної підготовки фахівців з фізичної терапії й ерготерапії. *Сучасні тенденції забезпечення якості підготовки фахівців: проблеми та шляхи їх вирішення в умовах глобалізації та євроекономічної інтеграції*: монографія. Кам'янець-Подільський: Подільський державний університет. Херсон: Олді+, 2022. С. 133-142.
5. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. Київ: К.І.С., 2003. 296 с. 1
6. Bazyl'chuk O.V. Contrastive analysis of structure and content of professional training of specialists in physical therapy in higher educational establishments of Norway and Ukraine. *Danish Scientific Journal (Denmark)*. 2018. Vol. 2, № 9. P. 21-24.
7. Gunn H., Hunter H., Haas B. Problem Based Learning in physiotherapy education: a practice perspective. *Physiotherapy*. 2012. № 98 (4). P. 330-335. 7
8. Information concept of the human health phenomenon as a guarantee of bioecosystem stability / Pjurko V.E., Khrystova

- T.E., Pyurko O.E., Kazakova S.M. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*. 2022. Vol. 1049 (1), 012070.
9. Kazakova S.M., Pyurko V.E., Zabavliaieva T.A. An integrated approach to studying human health in applying the humanitarian aspects of transformation in society. *Problems and prospects of territories socio-economic development: monograph*. Opole: Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu. The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. Part 3.2. <https://www.wszia.opole.pl/oferta-edukacyjna/pedagogika/ebooki/>

Яна Сичікова,

*доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи,
професор кафедри фізики та методики навчання фізики
Бердянського державного педагогічного університету*

Наталія Цибуляк,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянського державного педагогічного університету*

Ганна Лопатіна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної психології
та логопедії Бердянського державного педагогічного університету*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ У НОВИХ РЕАЛІЯХ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Сьогодні у часи розвитку високотехнологічних галузей у всьому світі постає питання підготовки кадрів, здатних здійснювати продуктивну діяльність. Для цього фахівцям необхідно володіти унікальними компетентностями та гнучкими

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

навичками, які дозволяють самостійно приймати важливі управлінські та конструкторські рішення. Серед усіх високотехнологічних галузей найбільшої гнучкості навичок потребують саме нанотехнологічна галузь та галузь безпеки як такі, що розвиваються і оновлюють свої підходи надшвидкими темпами.

Під час пандемії COVID-19 країни всього світу зіштовхнулись з подібною проблемою, майже зупинили свою успішну практику, були змушені шукати шляхи адаптації до роботи у змішаному та віддаленому форматі й нові механізми підготовки фахівців. Для України ця загальносвітова проблема має ще більш критичний характер, оскільки для підготовки фахівців необхідними є наявність ресурсів, матеріально-технічної бази, зв'язку та високої внутрішньої мотивації всіх учасників освітнього процесу.

Ця тема сколихнула світове наукове та освітнє товариство [2; 3]. У дослідженні [4] автори звітують про результати опитування студентів та викладачів університетів, які свідчать, що більшість респондентів (97,8 %) повідомили про погіршення свого психоемоційного стану, включаючи депресію (84,3 %), виснаження (86,7 %), самотність (51,8 %), нервовість (84,4 %), злість (76,9 %). Основні фактори, які негативно впливають на наукову активність та освітню діяльність – це психологічний дискомфорт, відсутність фінансування, зміна наукових зв'язків, труднощі зі збором зразків для експериментальних досліджень тощо [5]. У роботі [6] автори окреслюють ключові проблеми, які мають бути вирішені університетом: збереження людського капіталу, студентоцентрованість освітнього процесу, гнучкі навчальні плани і розклад, інтернаціоналізація, кар'єрний розвиток, психологічна і фізична безпека викладачів і студентів.

Набувають нової актуальності технології, що пов'язані з безпекою у самому широкому сенсі, адже маємо вже констатувати наявність проблем із екологічною безпекою та цивільною безпекою населення. Також варто розуміти, що для післявоєнного відновлення України потреба у відповідних фахівцях зросте в десятки разів. Вже сьогодні надважливо робити принципові кроки, які забезпечать розвиток української високотехнологічної промисловості у перші роки після перемоги та допоможуть зберегти людський капітал для забезпечення конкурентоспроможності України у світовому економічному та промисловому просторах.

Однак ми й досі не маємо відповідей на запитання: які шляхи подолання цих проблем? Що допоможе зберегти український науковий та кадровий потенціал? Як навчати студентів в університетах без стін? Чи можливий розвиток високотехнологічних галузей за таких умов? Які механізми можуть забезпечити стійкість і сталість високої якості підготовки фахівців високотехнологічних галузей у нових реаліях?

Маємо констатувати, що заклади вищої освіти стали особливо вразливими, оскільки нові умови, з якими зіштовхнулася наша країна останні місяці, характеризуються руйнацією матеріально-технічної бази університетів, втратою унікального обладнання, відтоком кадрів закордон, розпорошенням всіх учасників освітнього процесу світом, що унеможлиблює підготовку фахівця в лабораторіях та на виробництві.

На сьогодні маємо протиріччя між наявною потребою підготовки фахівців високотехнологічних галузей для розбудови національної безпеки та стійкості, та реальними можливостями здійснення такої підготовки.

Україна, як і всі інші країни, напрацювала свої технології підготовки фахівців за таких умов, однак це питання для нас набуло зовсім інших контекстів і дискурсів, адже війна в країні, з одного боку, вимагає негайної розробки нових високотехнологічних та воєнних технологій, з іншого боку – гальмує або зовсім унеможливорює освітній та науковий процеси. Постійні обстріли, ракетні атаки, знищення будівель наукових та освітніх установ, міграція науково-педагогічного складу та студентів, відсутність електрики, зв'язку та інтернету – і це не повний перелік викликів, що постали перед українськими університетами.

З одного боку в таких умовах не доречно говорити про дуальну освіту, адже промислові об'єкти сьогодні не готові приймати здобувачів освіти на практику через постійні загрози обстрілів всієї інфраструктури України. З іншого боку, саме зараз Україна потребує підготовки достатньої кількості фахівців високотехнологічних галузей, особливо тих, що стосуються обороноздатності, критичних технологій, технологій подвійного призначення, технологій захисту і екологічної безпеки.

Відтак в умовах військових, енергетичних, екологічних та інформаційних загроз виникає необхідність дослідження впливу війни та розробка механізмів збереження потенціалу освіти високотехнологічних галузей. Є актуальною і потребує вирішення також проблема збереження наукового та кадрового потенціалу підготовки фахівців високотехнологічних галузей в нових українських реаліях.

Список використаних джерел

1. Europe 2020. Strategy for smart, sustainable and inclusive growth.
URL: <http://ec.europa.eu/>

2. Linda Morrice (2022). Will the war in Ukraine be a pivotal moment for refugee education in *Europe?*, *International Journal of Lifelong Education*, 41:3, 251-256, DOI: 10.1080/02601370.2022.2079260
3. Giselle Bosse (2022). Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans, *Contemporary Security Policy*, 43:3, 531-546, DOI: 10.1080/13523260.2022.2099713
4. Anton Kurapov, Valentyna Pavlenko, Alexander Drozdov, Valentyna Bezliudna, Alexander Reznik & Richard Isralowitz (2022). Toward an Understanding of the Russian-Ukrainian War Impact on University Students and Personnel, *Journal of Loss and Trauma*, DOI: 10.1080/15325024.2022.2084838
5. Fiialka, S. (2022). Assessment of war effects on the publishing activity and scientific interests of Ukrainian scholars. *Knowledge and Performance Management*, 6(1), 27–37. [https://doi.org/10.21511/kpm.06\(1\).2022.03](https://doi.org/10.21511/kpm.06(1).2022.03)
6. Lavrysh, Y., Lytovchenko, I., Lukianenko, V., & Golub, T. (2022). Teaching during the wartime: Experience from Ukraine. *Educational Philosophy and Theory*, 1–8. <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2098714>

*Олена Чумаченко,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
історії, правознавства та методики навчання,
директор Навчально-наукового інституту
філології та історії Глухівського національного
педагогічного університету імені Олександра Довженка*

EU'S SECURITY AND DEFENCE POLICY AFTER THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

The Russian invasion of Ukraine shattered Europe's peace and altered its security situation. This change requires EU foreign, security and defence policy, including its tools, to adapt appropriately. The European Parliament is expected to vote on a draft recommendation in this regard during its June plenary session.

Russia started its unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine on 24 February 2022. In 2014 it had annexed Crimea, then supported pro-Russian separatists controlling parts of the Donbas region, and waged hybrid warfare against Ukraine. The aggression aims not only to subordinate Ukraine but also to revise the entire European security order and undermine the democratic order. In response, the EU has provided Ukraine with broad-ranging support, including military. Moreover, it has adopted sweeping sanctions against Russia and is adapting its foreign, security and defence policy to the new situation.

The EU leaders' Versailles Declaration of 10-11 March 2022 [1] reiterated the EU's commitment [2] to "take more responsibility for its own security" and increase its "capacity to act autonomously" while recognising the importance of EU-NATO cooperation. The EU Member States agreed to invest more in defence capabilities and innovative technologies by increasing their defence expenditure; making collaborative investments, including joint procurement;

investing in military capabilities, including strategic enablers; strengthening synergies in research and innovation; and developing the EU's defence industry.

On 21 March, the EU leaders endorsed the Strategic Compass, “an ambitious plan of action for strengthening the EU's security and defence policy by 2030” [3]. The Strategic Compass qualifies Russia's aggression against Ukraine as a ‘major geopolitical shift’ that challenges EU interests. It commits the EU-27 to investing and developing defence capabilities, working with partners, honing crisis management and enhancing resilience, so as to achieve a ‘quantum leap forward’ in security and defence, increase the EU's capacity and willingness to act, strengthen its resilience and ensure solidarity and mutual defence. A joint communication on the defence investment gaps (DIG) analysis and way forward was published on 18 May, implementing the Strategic Compass and Versailles Declaration. It proposes inter alia setting up a defence joint procurement task force – a short-term EU instrument of €500 million to reinforce defence industrial capabilities through joint procurement – and adopting a European defence investment programme regulation. In its conclusions of 30-31 May, the European Council confirmed the EU's strong resolve to implement the strategic compass and asked the Council to examine the five issues identified by the DIG analysis [4].

On 11 May, the Committee on Foreign Affairs (AFET) adopted a report with recommendations on EU foreign, security and defence policy after the Russian invasion of Ukraine. It recommends making swift progress in establishing a defence union by implementing the actions under the Strategic Compass; which would serve as a foundation for common EU defence. The report calls for regular EU Defence Ministers Council meetings and making strategic autonomy an overarching aim on the way to ensuring a holistic approach to EU foreign, security and defence policy [5]. AFET also

calls for the unilateral declaration on political accountability to be replaced with a bilateral agreement with the HR/VP and for the Parliament to be involved in further implementation and scrutiny of the European Peace Facility and the Strategic Compass.

References

1. Informal meeting of the Heads of State or Government Versailles Declaration 10 and 11 March 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>
2. Outcome of the informal European Council in Versailles on 10-11 March. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/699496/EPRS_BRI\(2022\)699496_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/699496/EPRS_BRI(2022)699496_EN.pdf)
3. Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>
4. European Council conclusion. Brussels, 31 May 2022. EUCO 21/22 CO EUR 19 CONCL 4. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/56562/2022-05-30-31-euco-conclusions.pdf>
5. On the path to “strategic autonomy” The EU in an evolving geopolitical environment. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/652096/EPRS_STU\(2020\)652096_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/652096/EPRS_STU(2020)652096_EN.pdf)

